

Optzecismul noician

Ovidiu Pecican

O altă idee pe care o sugerează cartea lui Gabriel Petric *Jarul din zăpada sclipitoare. Revederi cu Noica* (Cluj-Napoca, Ed. Limes, 2009, 166 p.) este una de relevanță socio-logic-culturală. În jurul lui Noica gravitau, în anii '80, o seamă de tineri, unii dintre ei fiind ceea ce astăzi, într-o expresie oarecum istoricizată, numim „optzeciști”. Denumirea este folosită, în principiu, pentru a atrage atenția asupra unor tineri autori care au debutat sau și-au publicat primele cărți în anii '80 ai secolului trecut, așadar sub dictatură. Tehnic vorbind, chiar dacă nu și-a publicat un prim volum în respectivii ani, autorul jurnalului cu Noica este, prin aparițiile sale din revista *Echinox*, ca și prin vârstă, un membru al acelei generații. La fel este și timișoreanul stabilit la Sighișoara, Marius Iosif, care deși a debutat în volum abia peste ani, cu *Tragedie și haiku* (1999), publicând parcimonios, aparține aceluiași grup de autori. În fine, aceleași atmosfere – evit folosirea termenului de grupare, contingent sau a altora asemenea acestora – îi aparțin și Augustin Pop, Traian Ștef și Dorin Ștefănescu.

Revenind la optzecism, aș observa că în legătură cu acesta se vorbește, într-o manieră restrictivă, doar de exponenții așa-zisului textualism literar, uneori, trimițându-se de obicei numai la membrii grupărilor animate de Nicolae Manolescu („Cenaclul de Luni” pentru poezie) și Ovid S. Crohmălniceanu („Junimea” pentru proză), numai prin extensie adăugându-se și cea a lui Mircea Martin („Cenaclul Universitas”), lor subsumându-li-se, oarecum injust, pentru că este vorba despre centre autonome de afirmare a valorii estetice, grupările ieșene (de pe lângă revistele „Dialog” și „Opinia studentească”), clujene (cea de la „Echinox”, în principal) și timișorene (Cenaclul „Pavel Dan” și revista „Forum studentesc”). Se observă astfel că desemnarea globală a tinerilor din anii '80 afirmați în cultură în acea perioadă include mai ales autorii de beletristică, unii dintre esești, dar mai niciodată pe exponenții altor tipuri de creativitate culturală (filosofi, istorici, istorici și critici ai artei). Corectarea acestei defecțiuni de lectură – de fapt, de decupaj – s-ar cuveni făcută la două decenii distanță de la epocă, răgaz temporal în care cei mai mulți dintre ei au avut vreme să dea seama public măcar de unele dintre tendințele efective ale creativității lor. Procedând la asemenea rectificări, ar deveni

mai evidentă nu doar bogăția unei vârste a culturii române contemporane, ci și diversitatea ei. S-ar putea, totodată, mai bine analiza și genealogia ei multiplă. Faptul ar atrage atenția asupra diverselor rădăcini intelectuale ale optzecismului cultural, fie că este vorba despre unul dintre cenuclurile amintite, centre de emergență și recoltare a talentelor, fie că se referă la revistele trecute în revistă.

Prilejul jurnalului noician al lui Gabriel Petric aduce în atenție cazul unor echinoxști – Petric însuși, Traian Ștef și Augustin Pop, ultimii doi fiind poeți, în vreme ce primul combina pasiunea pentru muzică și cultivarea eseului – care nu mai pot fi descifrați doar prin arondarea lor emulației lui Mircea Zăciu și triumvirilor de la revistă (Ion Pop, Marian Papahagi și Ion Vartic), ci care s-au simțit atrași și de bucuria proximității filosofului Constantin Noica. Pe de altă parte, coexistența în același oraș – este vorba despre Sighișoara – a lui Marius Iosif și Dorin Ștefănescu atrage atenția și asupra emergenței la nivelul câte unui centru urban „din teritoriu”, situat în afara contactelor cu mediul universitar și filosofic permanent pe care îl presupun capitalele culturale ale României, prin existența unor structuri instituționale specializate (de tipul institutelor de cercetări și al universităților) și existența loco a magiștrilor.

Toate aceste situații conduc la concluzia de etapă că optzecismul românesc ar merita o evaluare nouă, mai comprehensivă și mai nuanțată decât până acum, beneficiind inclusiv de o stabilitate mai acurată a hărții lui geografice. Cred că pot susține de pe acum caracterul profund intelectual, savant și erudit, al dinamicii optzeciste, preponderent, mi se pare, cel puțin deocamdată, în raport cu rezultatele literar-artistice ale producției sale culturale. Acesta devenise deja evident încă de la prima apariție a antologiei programatice, îngrijită de Gheorghe Crăciun, *Competiția continuă. Generația '80 în texte teoretice* (1994), unde, pe parcursul a șase secțiuni, defilau nu mai puțin de 51 de autori, teoretizându-și noua poetică, adeviziunea la viziunea generaționistă, crezul poetic, cel prozastic, realismul și raportarea la tradiția literară. După cum se vede, lipseau de aici teoretizările vizând eseul, crezul despre cultură în general, raportarea la cercetarea științifică (dimensiunea explorativă a culturii), interesul pentru teatru (dezvoltat de autori precum Matei Vișniec și

Radu Țuculescu, dar nu numai), la meditația filosofică. Observam și altă dată că astfel se omiteau optzeciști de relief, precum

H.-R. Patapievi, Dorin Spineanu, Alina Mungiu-Pippidi, Marius Ghyca și alții care, ca vârstă și contingent cronologic, aparțineau aceluiași grup.

Rămâne de stabilit, normal, dacă optzecism înseamnă doar atât, deci dacă se optează pentru versiunea laxă a noțiunii, sau trebuie restrâns numai la adepții unui anumit tip de profesiune de credință, cu excluderea tuturor celorlalți congeneri (variantea rigoristă). În oricare dintre cazuri, Gabriel Petric și Marius Iosif sau Dorin Ștefănescu aparțin, la fel de mult ca, să zicem, Liviu Antonesei, Marta Petreu sau Luca Pițu, optzecismului, cu mențiunea că ei ajută la delimitarea unui optzecism noician. Dacă, îndeobște, mentorii generației au părut să fie mai ales criticii literari – de la Nicolae Manolescu, Ovid S.

Crohmălniceanu, Mircea Zăciu, Ion Pop, Marian Papahagi, Ion Vartic și Mircea Martin –, alături de ei se configurează acum și prezența tutelară a lui Constantin Noica, un filosof.

În orice caz, discuția pe care o redeschide, sub acest aspect, cartea *Jarul din zăpada sclipitoare* este nu, pur și simplu, despre tectonica, componența și configurația internă a optzecismului, ci, la fel de îndreptățit, și referitoare la arondarea respectivului moment de afirmare culturală în jurul preocupărilor de filosofie. Acestea din urmă par o adevărată linie de forță a etapei în cauză, care subîntinde într-o manieră surprinzătoare creația unora dintre autorii generației afirmate imediat înainte și după schimbarea din '89. În timp ce pe Gabriel Petric îl poartă către explorarea tragicului – preocupare ce continuă și într-o teză doctorală în curs de elaborare –, pe Marius Iosif îl plasează la conjuncția cu filosofia zen, iar pe Breda Ferenc îl situează în zona esoterismului modern.

Observându-se asemenea evoluții, se completează o hartă pe care, deocamdată, s-au evidențiat cu putere mai ales mai vârstnicii Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu și Sorin Vieru, iar pe de alta, mai tinerii (optzeciști „întârziati”?) – afirmați abia în anii '90 – precum H.-R. Patapievi, Sorin Lavric ș.a., mai degrabă liiceanieni decât noiceni, dar, oricum, aflați în următoarea linie de descendență a lui Noica.

Pentru cei care înțeleg cultura numai pe dimensiunea afirmării individualității creatoare, asemenea situații vor părea, în mod hotărât, de secundară importanță. Ca E. Lovinescu, ca Paul Cornea, ca Z. Ornea, însă, și eu cred că dinamicele de grup, emergența unor nuclee de efervescentă intelectuală și afirmarea lor ca și centre de interes cultural pe o hartă virtuală a înaintărilor în istorie semnaleză mai mult decât așezarea în operă a unor impulsuri subiective și personale. De aceea, cartea lui Gabriel Petric mi se pare, o dată în plus, interesantă, fiindcă aduce sub ochii cititorului căutarea, și instinctivă, și rațională, a unor tineri cu potențial acum demonstrat a unei orientări mai înalt spirituale într-un timp al dominației materialismului de formă vulgară și a dictaturii ideologice agresive a ultimului căpcăun roșu.

